

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

Sect. 1. Quidnam substantia significet, & quomodo in incompletam & completam diuidatur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94179](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94179)

SECTIO I.

Quidnam substantia significet, & quo modo in incompletam, & completam diuidatur.

Etymologia vocis explicatur.

I.

D

Vplex est etymologia huius vocis substantia, nimirum, vel à subsistendo, vel à substando: priorem tradidit Aug. lib. 7. de Trin. c. 4. in fine, ubi ait. Sicut ab eo quod est esse, appellatur essentia, ita ab eo quod est subsistere, substantiam dicimus. Indicat etiam Ildorus lib. 1. differentiarum c. 4. ubi ait, substantia est id quod non ab alio, sed semper ex se est, id est, quod propria in se virtute subsistit. Posteriores vero significauit Aristot. in prædicamentis cap. de substantia, & 5. Metaphysicæ, c. 8. ubi ait. Hæc autem omnia ex eo dicuntur substantie, quod non de subiecto dicuntur, sed de eis cetera. Vnde Ildorus lib. 2. Etymologiarum, c. 26. qui est de categoriis Aristotelis, ex illius sententia ait. Substantia est, quæ proprie & principaliter subsistere dicitur, & Angustinus lib. Categoriar. c. 5. ait substantiam græce dictam esse, ὑποκείμενον. Possunt autem illa duo verba substandi & subsistendi in eadem & in diuersis significationibus accipi. Substare enim idem est, quod aliis subesse tanquam eorum sustentaculum & fundamentum, vel subiectum, siue hoc sit secundum rem, prout substantia substat accidentibus, siue secundum rationem, prout prima substantia substat secundæ, quod alias dici solet subiectum inhesionis, vel prædicationis, & ad rationem substantiæ non sufficit hoc posterius sine priori, nam etiam accidens singulare potest substatere vniuersali in prædicatione. Imo illud etiam prius oportet intelligi de substando accidentibus principaliter, seu ut quod, nam etiam vnum accidens potest substatere alteri ut quo, non tamen ut quod: indiget enim ipsum sustentari ab alio. Et hoc totum significauit Aristoteles per illam negationem non essendi in subiecto: substantia enim ita substat accidentibus, ut non indigeat ipsi simili sustentaculo. Id quod verbum etiam ipsum substandi comprehendit, nam significat rem ita esse in se firmam & constantem ut possit aliam sustinere. Iuxta quam interpretationem in verbo substandi, & in nomine substantiæ ab eo sumpto, duæ rationes seu proprietates indicantur: vna est absoluta, scilicet, essendi in se ac per se, quam nos propter eius simplicitatem, per negationem essendi in subiecto declaramus, alia est quasi respectiua sustentandi accidentia.

II.

Et hæc quidem videtur prima nominis etymologia, si eius impositionem, quæ ex cognitione nostra procedit, spectemus: nos enim ex accidentibus peruenimus ad cognitionem substantiæ, & per habitudinem substandi eam primo concipimus: si vero rem ipsam secundum se consideremus, altera conditio seu ratio est simpliciter prior, imo ex se sufficiens ad rationem substantiæ sine posteriori. Vnde in Deo perfectissima ratio substantiæ reperitur, quia maxime est in se ac per se, etiam si accidentibus non substat. Imo si per possibile vel impossibile fieri posset aliqua res creata incapax accidentium, & natura sua nullo subiecto indigens ad existendum, illa esset perfecta substantia absque proprietate substandi, nõ tamen sine conditione in se seu per se essendi. Est ergo hæc ratio prior & essentialis quam in disursu huius & sequentis disputationis declarabimus. Altera vero Metaphysice apprehenditur à nobis per modum proprietatis concomitantis omnem substantiam finitam ob suam limitationem & imperfectionem, ut in superiori disputatione tactum est. Quid vero in re sit, tam in aptitudine, seu quoad potentiam recipiendi accidentia, quam in actu quoad vniõnem seu su-

stentationem ipsorum accidentium, dictum est supra tractando de causa materiali accidentium, Disputat. 14.

Atque hæc omnia fere accommodari possunt ad alteram etymologiam à verbo subsistendi, quamuis huius vocis significatio magis æquiuocata sit. Subsistere enim in significatione propriissima nihil aliud est quam immorari, vel pedem figere alicubi, quæ significatio ad rem præsentem nil refert. inde vero derivatum est hoc verbum ad significandum idem quod existere, seu permanere in esse iuxta illud Job. 7. Si mane me quaesieris, non subsistam, & cap. 8. Tabernaculum impiorum non subsistet, id est euanescet. Vnde apud Aristotelem interdum subsistere significat idem quod vere esse, & opponitur ei quod est esse tantum in specie seu apparentia; sic enim scripsit libro de Mundo ad Alexandrum, ea quæ in aere cernuntur partim specie tenus esse, partim substantiam habere. Quamquam Alcionius per verbum substandi vertit hunc in modum. Quæ ex aere nobis observantur, alia apparent, alia subsistant, ubi verbum substandi etiam posuit in prædicta significatione. Iuxta quam dixit etiam Dionysius capite quarto, de diuinis nominibus, materialium subsistere seu non habere hypostasim, id est, aliquid verum esse. Vnde iuxta hanc significationem non esse ab hoc verbo derivatum nomen substantiæ, nam hoc modo subsistere commune est accidentibus, quæ verum esse reale habent: magis tamen respondet huic significationi nomen substantiæ in alia acceptione qua significat generatim quamuis essentiam rei, ut retigit Aristoteles dicto libro quinto, & latius lib. 7. Metaphysicæ & in Antepæd. cap. 4. cum dixit, vniuersa conuenire non solum in nomine, sed etiam in ratione substantiæ, id est, in ratione essentiali indicata per nomen: nunc vero non agimus de substantia in hac significatione, sed prout distinguitur ab accidentibus. Aliam igitur significationem habere potest verbum substandi, quam ipsa eius compositio præseferat, ut idem sit subsistere, quod sub aliis esse tanquam eorum fundamentum, quo modo basis dicitur substatere columnæ, & hoc modo idem fere significat verbum substandi quod substandi, & ita eadem est etymologia substantiæ siue ab vno siue ab altero sumi dicatur, quamuis vox ipsa proprius videatur à verbo substandi derivari. Nam à verbo substandi potius vox substantiæ derivata est, quæ vox licet non sit adeo latina, à Philosophis tamen & Theologis usurpata est, de cuius significatione, & de re significata, infra dicendum est latius, nunc satis sit nosse, per illam significari propriam rationem essendi in se ac per se, per quam proprietatem propria ratio substantiæ à nobis declarata est. Et hæc videntur sufficere de etymologia vocis, in quibus obiter declaratum est, quid per substantiam intelligamus, saltem quoad quid nominis, nam res ipsa latius est paulatim explicanda.

Diuisio substantiæ in completam, & incompletam.

DE substantia ergo in hac amplitudine sumpta, prout distinguitur contra accidens, dubitari potest, quam communitatem habeat, & quo modo aut per quid in diuersa membra distrahatur. Est ratio difficilis, quia extra substantiam sic sumptam nihil manet nisi accidens: non potest autem substantia per accidentia per se contrahi aut diuidi. Ad hoc ergo dubium explicandum inuenta est illa diuisio substantiæ in completam, & incompletam: In qua partitione diuisum est substantia in dicta significatione latissime sumpta, ut ex dictis constat. Diuiditur autem non ad modum generis: id enim fieri non posset, ut recte probat argumentum factum, quia non potest habere differentias, quæ sint extra rationem

nem eius, id est, quæ substantia non sint saltem incompleta, in quibus communis ratio substantiæ prædictæ est illius partitionis includitur. Diuiditur ergo ibi substantia ad modum transcendentis per modos intrinsecos, in quibus ipsa includitur, qui non indicant propriam compositionem etiam Metaphysicam, sed solum expressiorem conceptionem huius vel illius rationis substantiæ, ad eum omnino modum, quo supra declarauimus determinationem seu diuisionem entis per varios modos intrinsecos.

Completa ergo substantia dicitur, quæ est aut intelligitur per modum totius seu integræ substantiæ, quæ sola interdum quali per Antonomasiam substantia appellari solet: sic enim Aristoteles in cap. de substantia negat, differentias esse substantias: ut hoc modo assignari possit aliquod supremum genus substantiæ, quod differentias habeat in quibus formaliter non includatur. Incompleta vero substantia dicitur omnis illa, quæ pars est substantiæ, vel ad modum partis concipitur, quo modo materia & forma substantiæ sunt, ex Aristotele 8. Metaphys. cap. 2. & 2. de anim. cap. 1. & differentia etiam substantiæ hoc modo substantiæ sunt ex eodem Aristotele 1. Physicorum cap. 6. neque enim potest substantia ex his, quæ omnino substantiæ non sunt, perfecte constitui.

De substantia physice completa vel incompleta.

Ex hac verò declaratione intelligitur dupliciter posse dici substantiam completam, vel incompletam, scilicet: Physice aut Metaphysice. Physice dicitur substantia incompleta, quæ est pars Physica, vel substantialis modus aut terminus substantiæ, cõueniens aliquo modo ad complementum eius. Sic in primis dici potest substantia incompleta ipsa substantia in fieri seu ipsum fieri substantiale, prout est via ad terminum, aut dependentia eius à sua causa, sic enim omnis motus, quatenus est via ad suum terminum, solet ens incompletum appellari, ut videre licet apud Diuum Thomam in 4. distinctio. 1. questione 1. artic. 4. quæstionum 2. Deinde forma & materia, quæ sunt partes Physicæ substantiæ, sunt Physice incompletae substantiæ. Tota item natura, vel composita ex materia & forma, vel simplex ut angelica comparata ad suppositum, est incompleta substantia, nam comparatur ad illud ut pars seu forma, quæ per substantiam amplius completur & terminatur. Unde & substantia ipsa, substantia est incompleta, seu aliquid incompletum Physice in genere substantiæ. Verum est, posse in hoc ultimo exemplo esse diuersum usum in vocibus, quia cum compositio ex natura & supposito Metaphysica solet appellari & non Physica, possunt hac ratione natura, & supposita dici substantiæ incompletae Metaphysice, potius quàm Physice, quo sensu hæc denominatio sumitur solum ex ordine ad scientiam: nam quia proprium est Metaphysicæ considerare compositionem ex natura & supposito, ideo compositio illa Metaphysica appellata est, nam ex se abstracta à materia, & communis est immaterialibus substantiis, & eodem sensu dici possunt illa componentia Metaphysice incompleta, ut distinguantur à proprio modo, quo materia & forma incompletae dicuntur. Nos autem aliunde sumimus denominationem illam: Physicum enim appellamus quidquid in re ipsa existit absque intellectus operatione. Atque ita substantiam Physice incompletam vocamus, quæ ex sua entitate in se ipsa non habet quidquid ad substantiæ complementum intra ipsum substantiæ genus necessarium est. Contraria ergo ratione substantia Physice completa vocabitur illa quæ ornamem

perfectionem includit ad integritatem seu complementum substantiæ necessariam, quod per negationes commodius à nobis explicatur, scilicet illam esse substantiam completam Physice, quæ per se ad alterius substantiæ realem compositionem seu constitutionem non ordinatur: nam hoc ipso necesse est, ut talis substantia in se habeat quidquid ad completam substantiæ constitutionem necessarium est.

Substantia completa an semper composita.

Ex quo obiter intelliges primo, non esse de ratione substantiæ completæ ut sit composita, nam si aliqua substantia per suam simplicem entitatem habeat quidquid necessarium est ad perfectum esse substantiale absque dependentia vel habitudine ad alteram, talis substantia completa erit, quamuis non sit composita: imo perfectiori modo erit completa quam si esset composita. Sicut natura angelica in ratione naturæ vel essentiae completa est, perfectius quàm humanitas, quamuis non sit composita sicut illa, sed simplex: ita etiam de substantia in genere intelligendum est. Quo fit ut licet substantia Physice incompleta necessario dicat ordinem ad compositionem seu ad substantiam, quæ per compositionem completur: ideo enim incompleta est, quia ad alicuius complementum ordinatur: & contrario substantia completa Physice non dicat necessario habitudinem ad incompletam, ut ex ea constet, seu componatur, quia per sese per suam eminentem ac simplicem entitatem potest esse completa.

Sed hæc verà sunt de substantia completa abstractissime sumpta, non de substantia creata. Nam solus Deus est substantia completa sine vlla compositione, quod non solum de persona diuina, sed etiam de Deo ut hic Deus est & abstracti potest à tribus personis, verum habet: est enim hic, Deus substantia Physice, seu re ipsa completa, quia per se ipsam est essentialiter subsistens, & ex se non indiget aliquo ad consummatam & absolutam substantiæ perfectionem, nam, licet tribus personis communicetur, tamen neque ab eis in re distinguitur, neque propter dependentiam aliquam, in eis subsistit, vel ut ab eis complementum accipiat, sed solum ut suam infinitam perfectionem eis essentialiter, & per summam identitatem communicet, ut latius disserui in primo Tom. 3. par. disp. 11. At vero in creaturis nunquam reperitur substantia completa sine reali compositione. Aliud est enim loqui de complemento substantiæ in ratione naturæ vel essentiae: aliud vero in ratione substantiæ secundum eorum, quod intra genus substantiæ ad suum complementum requirit. Priori enim modo proprium est materialis substantiæ non habere completam essentiam sine Physica compositione ipsiusmet essentiae, ut postea videbimus. At vero substantiæ creatæ ut sic non repugnat habere complementum essentiae sine reali compositione eiusdem essentiae. Imo in omnibus immaterialibus substantiis, quæ non sunt formæ corporum, ita reperitur. Secus vero est de complemento substantiæ absolute & simpliciter in illo genere: hoc enim nulla substantia creata habet sine reali compositione, saltem ex natura & subsistentia. Cur autem hoc ita sit, non est facile ad explicandum per naturalem rationem, conabimur autem aliquam rationem afferre in sequenti disput. inferius tractando de prædicta compositione. Quocirca, describendo substantiam creatam Physice completam, optime dici potest esse illa quæ composita est ex completa natura & ultimo eius termino, seu quæ constet, & componitur pluribus vel omnibus substantiis incompletis, quibus indiget ut in suo esse sit consummata. Quæ autem

VII.

VIII.

tem sint hæc requisita ad tale complementum, & consequenter quid absolute sit ipsa substantia completa exacte intelligi non potest, donec distinctionem naturæ & suppositi, & utriusque propriam rationem declaremus, & ideo omitto argumenta, & obiectiones quæ hic fieri possent contra dicta, quia ibi melius proponuntur.

Substantia completa & perfecta quo modo comparantur.

IX.

Solum interrogare potest aliquis, an idem sit substantia Physice completa, quod substantia perfecta, & consequenter an substantia mutila seu diminuta in integritate, quam in sua specie requirit, dicenda sit substantia completa necne. Et in primis oportet excludere perfectionem accidentalem, à qua potest aliqua substantia denominari perfecta, nam cum, teste Aristotele, perfectum sit, cui nihil deest, tunc maxime substantia aliqua creata denominabitur perfecta, quando nihil vel substantiale vel accidentale defuerit. Et in hoc sensu clarum est, non esse necessarium substantiam esse perfectam ut sit completa, quia complementum hoc solum requiritur intra genus substantiæ. Sistendum est ergo in perfectione substantiali, & hæc duplex esse potest, una propria essentiae vel naturæ ut sic, alia suppositi, vel substantiæ, & utraque est necessaria ad rationem substantiæ completæ ut dictum est: his vero addi potest tertia perfectio, scilicet integralis, quæ licet ratione quantitatis videatur accidentalis, tamen ratione partium substantiæ, quæ quantitativè necessario subsunt, substantialis dici potest. Et hæc perfectio non est debita ex communi ratione substantiæ ut sic, nam substantia ut substantia, etiam creata, de qua agimus, abstrahit ab hac compositione ex partibus integrantes: unde completa substantia ut sic: nullum complementum partium integralium positiue ac per se requirit.

X.

Imo neque omnis substantia, quæ ex his partibus constat, determinatam aliquam perfectionem in hac integritate postulat, ut completa substantia sit, ut constat in substantiis materialibus homogeneis, quæ nullam petunt magnitudinem determinatam ad suam integram perfectionem, & ideo substantiæ completæ sunt, etiam si sint minimæ. Solum quasi negativè requirunt, ut non sint actu partes, integrantes aliquam substantiam per se unam: gutta enim aquæ, si distincta sit ab alia aqua, substantia Physice completa censetur; si vero actu sit coniuncta, & componat aliquam aliam, censetur incompleta, quia est tantum pars. Requiritur ergo ad rationem substantiæ completæ, quod sit totum quoddam, non pars: adque adeo, quod sit veluti propriis terminis clausa, & terminata.

XII.

Dices, ergo neque gutta aquæ separata erit substantia completa, quia licet non sit actu pars, tamen est apta ut sit pars: quod sufficit ad rationem substantiæ incompletæ: anima enim rationalis, etiam separata, substantia est incompleta, quia licet actu non componat totum, tamen aptitudine de se est pars. Respondetur, negando sequelam, quia gutta aquæ separata non est positiue ut sic dicam pars, etiam aptitudine, sed tantum negativè, quia ex natura sua non postulat coniunctionem ad aliam aquam: in se enim habet integram aquæ essentiam, & proprium suppositum, & intrinsecum terminum suum, ei vero non repugnat coniungi alteri aquæ: & ideo, quando alteri non coniungitur, retinet statum ac denominationem substantiæ completæ. In anima vero secus res se habet, nam etiam si sit separata, est pars secundum positivam aptitudinem & naturam, & non tantum, ut non repugnantiam. Est enim pars non integralis, sed essentialis, habetque incompletam es-

sentiam, natura sua institutam ad complendam aliam & ideo semper est substantia incompleta.

Dices, ergo verbum divinum, licet ex se sit substantia completa, quia non postulat alteri uniri, vel cum alio componere, tamen dum est actu unum humanitati, non erit substantia completa, quia vere componit cum humanitate unam substantiam completam. Respondetur negando sequelam. Primo quidem, quia ita est unum humanitati, ut ab ea nullo modo pendeat, neque in suo esse, neque in aliquo modo essendi. Deinde, quia, dum unitur humanitati, in se non mutatur: atque ita nihil amittit, ex quo esse desinat tam completa substantia, sicut antea erat: at vero aqua, dum aquæ unitur, in se mutatur, & amittit proprium intrinsecum terminum, quem antea habebat, & acquirit communem, quo partes aquæ alio modo à se mutuo pendunt, & ideo mutatur etiam statum, & amittit appellationem substantiæ completæ.

Tantum ergo supersunt materiales substantiæ heterogeneæ, quæ & certum partium numerum, & in singulis partibus determinatam magnitudinem requirunt, ut perfectam, & substantialem integritatem habeant. Et in his videtur quæstio de nomine esse, an substantia, quæ non est satis integra, aut actus, dicenda sit completa substantia in propria & specifica denominatione. Hinc enim videtur dicenda substantia completa, quia directe in prædicamento collocatur, & quia est indiuiduum seu suppositum talis speciei. Atque ita iuxta hanc rationem videtur non esse idem completa substantia, quod perfecta vel integra. Aliunde vero videtur talis substantia esse incompleta, quia nondum pervenit ad suum statum substantialem consummatum, quem ex natura sua postulat: unde per se etiam ordinatur ad componendam seu complendam unam substantiam cum aliis partibus, quæ sibi desunt. Fortasse non incommode loquemur si dicamus, huiusmodi substantiam Metaphysicè, seu potius logicè esse completam: physice autem incompletam. Ratio prioris partis est, quia habet omnem compositionem Metaphysicam, quæ in substantia completa reperiri potest: & quia omnia substantia prædicata, de illa simpliciter prædicantur. Et ita hanc partem recte probant priores rationes. Posteriores vero probant partem alteram, quæ vera tali substantiæ aliquod substantiale complementum Physicum deest: & ideo Physice incompleta vocari potest.

Ex quibus obiter colligere & annotare oportet hoc prædicatum, scilicet, esse substantiam completam non esse essentialè: nam licet includat & dicat sententiam completam, aliquid tamen ultra illam requirit, quod non semper est essentialè, qualis est vel substantia, vel modus existendi absque unione ad aliud per modum partis integralis, vel certe habere complementum omnium partium integralium, iuxta hanc ultimam denominationem. Manet etiam ex his satis explicata divisio substantiæ, quæ frequens est apud Aristotelem in materiam, formam, & compositum, ut notavi circa librum 7. Metaphysicæ cap. 7. Est enim illa, quædam divisio substantiæ in communi, non tamen secundum totam substantiæ communitatem, sed solum substantiæ materialis, si nomine formæ, propriam formam informantem intelligamus, nam si extendatur ad formas subsistentes generalior erit divisio. Nomine etiam compositi intelligere possemus solam naturam compositam ex forma & materia, & sic solum erit divisio substantiæ materialis, prout significat substantialem essentiam seu naturam completam, vel incompletam, vel potest etiam totum suppositum materiale comprehendere nomine compositi: & sic divisum abstrahet à substantia completa, & incompleta; ita tamen ut non comprehendat substantiales modos, sed solum entitates.

Deus.

De substantia Metaphysice completa, & incompleta.

Vtrest dicendum de alio sensu diuisionis, id est, de substantia Metaphysice seu logicè completa, aut incompleta. Quæ distinctio proprie locum habet in solis substantiis creatis, de quibus nunc agimus, nam in illis solis reperitur propria compositio Metaphysica ex genere & differentia, ex qua illa diuio orta est: Substantia ergo Metaphysice incompleta est illa, quæ concipitur per modum partis Metaphysicæ, vt est v. g. differentia. Completa vero dicitur, quæ est integra & totalis substantia, vt species vltima v. g.

Vt autem vtriusque ratio melius declaratur, dubitari potest in primis, an genus ipsum generalissimum substantiæ censendum sit completa vel incompleta substantia Metaphysice loquendo, neque enim potest ab his abstracte sumptam, non posse esse genus. Videtur autem illud primum substantiæ genus non posse vocari substantiam Metaphysice completam: nam idem esse videtur substantia sic completa, quod substantia Metaphysice composita ex genere & differentia. Secundo, quælibet differentia substantialis ideo est substantia incompleta, quia non dicitur conceptum Metaphysice compositum, sed simplicem, aptum ad componendam per modum formæ substantiam completam Metaphysice: sed simili modo substantia, quæ est generalissimum genus, dicitur conceptum simplicem aptum de se ad componendam substantiam Metaphysice completam, per modum potentie: ergo etiam est substantia incompleta. Quod declaratur tertio in hunc modum quia nulla substantia contenta directe sub illo supremo genere, habet quod sit substantia completa, ex vi illius generis solius, sed necesse est vt adiungatur differentia, qua compleatur: ergo signum est illud genus præcise sumptum non esse substantiam completam: alioquin ex vi eius tantum haberet quælibet substantia rationem completæ substantiæ.

Atque hinc vterius dubitari potest, an genera intermedia, seu species subalterne substantiæ, debeant substantiæ completæ censeri. Nam ratio facta æque de illis videtur procedere, ac de supremo genere, quia nulla substantia inferior censetur completa ex vi solius generis, etiam proximi, nisi adiungatur differentia. Et declaratur amplius, nam licet genera intermedia sint composita ex genere & differentia, in quo differunt à supremo genere, tamen non sunt complete composita vt sic dicam, sed constituntur in quodam gradu, in quo per se ordinantur ad vterioiorem compositionem, & ad substantiæ complementum: ergo non sunt formaliter substantiæ completæ. Patet consequentia, tum ex dictis de substantia Physice incompleta, seruanda est enim eadem proportionalis ratio: sicut ergo omnis substantia, quæ per se ordinatur ad Physicum complementum alterius, Physice incompleta est, ita quæ per se ordinatur ad constituendam substantiam Metaphysice completam, Metaphysice incompleta est, tum etiam quia si substantia ex genere & vltima differentia constans est completa: ergo illæ, ex quibus componitur, incompletæ sunt: nam, sicut totum ex partibus, ita substantia completa ex incompletis constat. Et declaratur tandem exemplo Physico, nam, si fingeremus veram esse sententiam asserentem materiam prius componere cum forma corporeitatis, & deinde acturi per aliam formam, sine dubio dicendum esset, illud compositum ex materia & forma corporeitatis esse substantiam Physice incompletam. Atque idem dicendum esset

de composito per animam sensitivam, si fingatur in re distincta à rationali: sed ad hunc modum se habet quoad Metaphysicum complementum genus intermedium respectu vterioris differentie seu speciei, ergo est substantia Metaphysice incompleta.

Quod si hæc ratio vim habet, ex ea vterius sequitur, neque speciem vltimam, sed solum indiuiduum esse substantiam Metaphysice completam, nam licet species vltima, vt homo, possit fortasse dici completa substantia quoad complementum naturæ vel essentia, non tamen simpliciter & omnino in ratione substantiæ, quia indiget vteriori complemento Metaphysico, vt absoluta & consummata in ratione substantiæ. Item quia etiam indiuiduum Metaphysice ac per se componitur ex specie vltima & differentia indiuiduali substantiali: & vtraque ex his partibus per se ordinatur ad complementum indiuidui: ergo vtraque etiam est substantia Metaphysice incompleta simpliciter loquendo.

Propter hæc argumenta opinabitur fortasse aliquis, solam primam substantiam esse completam Metaphysicè. Quam sententiam ex parte indicat Fonseca libro quinto Metaphysicorum, capite septimo, quæstione septima, sectione secunda, vbi ait, solum indiuiduum esse ens simpliciter completum: genera autem & speciem esse quidem completæ, quia prædicantur in quid de indiuiduo, tamen solum esse secundum quid completa, quia ad ipsius indiuidui constitutionem per se pertinet. Cum autem dicit hæc esse completa secundum quid, videtur sentire esse potius incompleta. Et hoc videtur probare illa ratio, scilicet quia ad alicuius compositionem per se, pertinent. Quod autem prædicatur in quid, nihil referre videtur, vt completa enim secundum quid dicantur, quia ens non dicitur completum per respectum ad aliud, de quo prædicatur, nec propter modum prædicationis, sed propter id quod in se est. Vnde si in se sit plane constitutum in ratione substantiæ, erit simpliciter substantia completa, sin minus erit incompleta. Vnde etiam in illis duobus terminis, completum & secundum quid, videtur inuolui repugnantia, nam ipsum secundum quid destruit rationem completi. Aut enim particula illa aliquid tollit, vel diminuit de vero complemento substantiæ vel nihil. Si non minuit, erit substantia completa simpliciter, & non tantum secundum quid. Si vero minuit, erit substantia simpliciter incompleta: quia ratio incompleti immediate constituitur ex carentia cuiusvis requisiti ad complementum. Vnde ille modus loquendi solum videtur inuentus ad reddendam aliquam rationem, ob quam hæc genera ponantur in recta linea prædicamentali, cum tamen differentia non ponantur: huc enim spectare videtur illa differentia quod genus prædicatur in quid, differentia vero in quale: quod discrimen ad explicandum rationem entis completi vel incompleti nihil referre videtur.

Quapropter dicendum est, species & genera substantiarum simpliciter esse substantias completas. Hoc videtur supponere Aristoteles in capit. de substantia, vbi prius distinguit substantiam in primam & secundam: postea vero tex. 5. differentias excludit à ratione substantiæ: quod non alia ratione facere potuit, nisi quia sunt substantiæ incompletæ: supponit ergo primas & secundas substantias esse substantias completas. Deinde hoc confirmat illa ratio, quia genera & species ponuntur in recta linea prædicamenti substantiæ, non vero differentia: ergo signum est illas esse substantias completas. Tertio, quia si discursus superius factus esset efficax, probaret omnem conceptum substantiæ abstractum ab indiuiduis esse conceptum substantiæ incompletæ, ergo esset implicatio in adiecto, diuidere substantiam in incom-

XVIII.

XIX.

XX.

incompletam & completam; quia diuisum necessa-
rio esse deberet substantia incompleta, cum abstra-
hat ab indiuiduis, repugnabit ergo illi alterum ex
membris diuisiuentibus: vel oportebit dicere solam
nominis significationem diuisi. Imo in ipso etiā con-
ceptu substantiæ completæ inuoluetur repugnanti-
a, quia ille etiam cōceptus communis est. Sed hæc
ratio fortasse dissolui posset, ut in simili videbimus
sect. seq. ubi efficacia eius magis declarabitur. Quar-
to substantia, quæ est genus generalissimum, est sub-
stantia cōpleta: ergo multo magis omnia inferiora.
Antecedens probatur, quia nisi ita sit, non potest esse
genus, quia non poterit habere differentias extra sui
rationem, quia differentia per quas contrahitur et-
iam sunt substantiæ incompletæ.

XXI.

Quinto declaratur res ipsa, nam omnis substan-
tia, quæ ponitur in recta linea prædicamentali, con-
cipitur per modum substantiæ totalis & integræ, &
includit vel distinctè vel confuse quidquid ad com-
plementum substantiæ necessarium est: ergo est sub-
stantia completa. Dices: Confuse continere est con-
tinere tantum in potentia: ad rationem autem sub-
stantiæ completæ non satis est conuenire in potentia
complementum substantiæ, sed in actu, aliā mate-
ria prima esset substantia completa. Respondetur,
includere in confuso non esse includere in potentia
Physica & reali ac vere passiva, qualis est materia pri-
ma: sed dicitur esse in potentia logicæ, aut secundum
rationem, quæ potentia non excludit, quin res con-
cepta actu sit completa substantia, & actu includat
quidquid ad tale complementum necessarium est
quamuis illud totum non concipiatur distinctè tali
conceptu, sed confuse, per modum totius: at-
que adeo per modum substantiæ completæ. Quia
substantia completa nihil aliud est, quam substantia
totalis, & intentio: antecedens patet ex modo ipso cō-
cipiendi, & prædicandi, nam homo nihil aliud est,
quam ipsa indiuidua, ut inter se similia, confuse con-
cepta per modum vnius: & ideo saltem confuse in-
cludit totam substantiam indiuiduam, & idem est de
superioribus prædicatis proportionaliter. Et ideo
possunt superiora de inferioribus prædicari, quia di-
cunt totum quod in illis est. Vnde cum aliis dicant
illud ipsum totum per modum subsistentis, seu exis-
tentis ut id quod est, dicunt etiam illud per modum
substantiæ completæ, & totalis.

XXII.

Ex quo facile est intelligere discrimen inter hæc
genera substantia, & differentias substantiales, nā
differentia concipitur per modum formæ, & ideo
non prædicatur in quid, sed in quale, & potius per
modum adiacentis, quam per modum substantiæ:
& ideo licet in re sit substantia completa, quia non
est aliud ab ipsa specie, tamen Metaphysicæ, & se-
cundum modum concipiendi nostrum merito ex-
cluditur à ratione completæ subsistentiæ. At vero ge-
nus concipitur per modum totius subsistentis, & ideo
per modum substantiæ, propriissime prædicatur,
& confuse saltem dicit totam substantiam rei, & ideo
non excluditur à ratione substantiæ completæ,
nec Physicæ, quia in re non est aliud ab integra sub-
stantia rei, nec Metaphysicæ, quia sufficienter concipitur
per modum totius. Atque hoc modo explica-
ta hæc sententia non differt ab opinione Fonseca, quāquam
enim ratio entis completi non consistat in eo quod prædicetur
in quid, tamen ex modo prædicationis recte colligitur
illud quod sic prædicatur concipi per modum totius & completi
entis. Dicuntur autem hæc genera vel species completa
secundum quid non quia sint incompleta simpliciter, sed
quia in eorum conceptibus confuse tantum, & non distinctè
& expresse includitur totum substantiæ cōplementum,
& ita illa particula secundum quid non diminuit, nec tollit
rationem entis completi, sed solum indicat non esse
perfectissimum, quod esse potest. Quapropter non est
ita sumenda, ut negetur, secun-

das substantias simpliciter & sine addito esse substantias completas.

Ad argumenta in contrarium facile ex dictis re-
sponderi potest. Ad primum negatur assumptum scilicet,
idem esse substantiam Metaphysicè completam, ac substan-
tiam compositam ex genere & differentia: nam etiam
potest esse substantia simpliciter completa, dummodo
concipiatur per modum totius integræ substantiæ. Ad
secundum, iam assignatum est discrimen inter conceptum
differentiæ & generis substantialis. Ad tertium, concedo,
nullam substantiam particularem esse substantiam completam
ex vi solius generis prædicti, siue illi sit genus
supremum siue intermedium, aut proximum: imo neque
ex vi solius speciei, quia nullum prædicatum commune
potest constituere substantiam completam absque inferioribus
contrahentibus vique ad indiuiduationem: imo neque
existere potest ratio communis nisi contracta, & indiuidua
essentia. Nego tamen inde sequi, hæc prædicata non esse
substantias Metaphysicè completas, quia non est necesse
ut huiusmodi substantia actu in conceptu suo includat
quidquid in re ipsa ad complementum substantiæ
necessarium est, sed satis est, quod confuse, & in po-
tentia illud includat per modum totius subsistentis.
Quapropter, sicut Dialectici dicunt genus conceptum
per modum partis præcise non prædicari de specie, sed
per modum totius, ita non possumus concedere hæc genera
præcise concepta per modum partium, non esse substan-
tias completas, prout vero concipiuntur per modum totius,
esse substantias completas: hoc autem modo communiter &
absolute loquendo concipiuntur, & constituuntur in li-
nea prædicamentali. Atque hoc solum conuincunt reliqui
discursus, qui prædictæ rationi adiunguntur, omnes enim
procedunt de genere præcise considerato ut est pars
Metaphysicæ, non vero ut aliquo modo saltem confuse,
dicit totam rei substantiam, & per modum totius.

Qualis sit diuisio substantiæ in completam & incompletam.

EX dictis in declaratione huius diuisionis facile est
intelligere, qualis sit ipsa diuisio: aliter enim est de
illa loquendum, si membra sumantur secundum Me-
taphysicam considerationem, aliter vero si sumantur
secundum Physicas realitates. Priori enim modo non
potest esse diuisio analogi in analogata, sed videtur
esse quasi subiecti in accidentia rationis, seu per
varias denominationes sumptas ex modo concipiendi
nostro. Homo enim, & rationalis non sunt duæ
substantiæ, sed vna, quæ sub conceptu hominis
dicitur substantia completa, & sub conceptu rationalis,
dicitur incompleta Metaphysicè: non potest ergo
ibi intercedere analogia in vera, & realitate substantiæ:
intercedit ergo sola diuersa relatio rationis, seu
diuersa denominatio ex modo nostro concipiendi.
Quod si interdum substantia completa & incompleta
re ipsa differant: ut equus & rationale: hoc non est
ex formali oppositione membrorum, sed ex materiali
diuersitate entitatum. Atque hinc fit, ut aliqua
substantia incompleta hoc modo sit multo perfectior
in re, quam alia completa: quamuis modus concipiendi
sit diuersus, & ex suo genere minus perfectus. Fit
etiam hinc, ut substantia incompleta Metaphysicè,
Physicè sit completa, ut rationale verbi gratia, quia in re
non distinguitur à tota rei substantia, sed solum in
modo concipiendi.

At vero, si membra sumantur secundum Physicam
rationem completæ & incompletæ substantiæ, sic
videri potest diuisio analogica: iuxta ea, quæ in
simili diuisione superius dicta sunt de ente comple-

eo & incompleto. Et in vno quidem sensu apparet hoc verum, tamen in alio non videtur necessarium: est enim illa diuisio virtute multiplex & ambigua. Et ideo non potest simpliciter, & sine distinctione responderi. Nam substantia potest intelligi incompleta Physice solum ex defectu alicuius partis integralis: & hoc modo clarum est non intercedere analogiam inter illam, & substantiam completam. Rursus alio modo & satis vtitur dicitur aliqua substantia incompleta solum ex defectu alicuius modi substantialis, vt humanitas, v. g. carens propria substantia. Et substantia sic incompleta, probabilissimum etiam est, non esse analogice, sed vniuoce substantiam, vt humanitas, v. g. respectu hominis, quia includit totam essentiam, & totam entitatem substantialem hominis, & est simpliciter ens per se, eo sensu, quo illud per se dicitur essentialem rationem substantia, quod infra declarabimus: solumque illi deest complementum quoddam modale, quod non videtur satis ad constituendam analogiam. Obseruandum vero est, quod, sicut humanitas non est homo, ita neque dici potest substantia eo modo, quo substantia est genus generalissimum: sic enim sumitur in concreti, & prout significat rem substantialem, saltem in confuso & in communi: & ideo non potest de natura abstracte concepta predicari: tamen substantia prout diuiditur in completam, & incompletam latius sumitur. Et hoc modo dicimus probabile esse, dici vniuoce de humanitate, & de homine.

Denique substantia aliqua potest dici incompleta essentialiter, & in hoc sensu videtur diuisio analogica, & ex suo genere tenet infimum locum in ordine id, quod tantum est substantialis modus. Vnim potest substantia appellari, vt de substantia, modus vnionis, & substantia. Deinde comprehenduntur essentialiter, partes substantia, vt materia, & forma, quae magis participare videntur de entitate substantiali, tamen respectu completae substantia videntur analogice substantia, propter rationem supra tactam de ente completo & incompleto, & de substantia & accidenti. Solum occurrit obseruandum, hanc analogiam talem esse, vt ex genere suo substantia completa excellentior sit, quam incompleta, & quod haec totum suum esse habeat propter illam, si respectus & cum proportionem sumantur. Nihilominus tamen accidere posse, vt aliqua substantia incompleta sit simpliciter nobilior, & excellentior intensius, quam aliqua completa: anima enim rationalis simpliciter nobilior est, quam terra, aut ignis, quamquam haec sint substantia completa, illa incompleta. Haec namque substantia solum superant animam in materia, quae imperfectissimum quid est in ordine substantia: ipsa vero anima superat alia entia in differentia formali, & in gradu & ordine substantia, quoniam spiritualis est, & intellectualis, qui excessus multo praestantior est in perfectione intensius.

Quin etiam probabile est, aliquem modum substantialem perfectiorem esse in sua entitate, quam sit qualibet alia substantia completa pure creata, nimirum vnionem hypostaticam, quae in natura humana solum est modus quidam substantialis, & maiorem excellentiam illi affert, quam sit non solum in homine, sed etiam in angelo, non tantum ratione ipsiusmet suppositi Verbi diuini, quod humanitati coniungit, sed etiam ex parte illius modi creati, & supernaturalis, quem ponit in ipsa humanitate. Qui tamen modus non est substantia completa, sed medium aut vinculum, quo confurgit substantia quaedam completa, quae est Christus Deus homo. Iuxta quam sententiam consequenter dicendum est, quod licet ille modus dicatur analogice substantia, quantum ad propriam rationem formalem per illam vocem significatam, nihilominus quoad rem ipsam est

Tom. II. Metaphys.

quid perfectius & nobilius, quam propriissima substantia creata.

Neque hoc est inconueniens, quia satis est, quod fit minus perfectum, quam illa substantia completa, quae mediante tali modo constituitur, quae non est pure creata, sed ex re creata & increata mirabiliter composita. Et propter hanc causam non potest hinc argumentum sumi, vt idem dicatur de gratia vel alio accidente creato & supernaturali ad naturalem substantiam creatam comparato, quia medio accidente non confurgit aliquod ens per se vnum neque aliqua substantia, & semper manet in ordine entis secundum quid. Sed quamquam haec probabiliter sint dicta, non tamen sunt certa, nam omnis vnio hoc ipso, quod tantum est quidam modus rei, quae vnitur, videtur esse in se diminuta entitatis, & quasi respectu: & ideo licet vnio hypostatica ratione termini ad quem terminatur, habeat infinitam quandam excellentiam & dignitatem, tamen in se considerata in genere Physico, non videtur tam perfecta entitas, licet est substantia completa, praesertim intellectualis. Sed haec ad Theologicam considerationem magis spectant.

SECTIO II.

Vtrum recte diuidatur substantia in primam & secundam.

Anc diuisionem supposuit Aristoteles in praedicamentis cap. de substantia, tradens rationem & differentiam vtriusque membri, & communem ipsius diuisioni descriptionem, quam his verbis significauit, *Commune est omni substantia in subiecto non esse.* Oportet igitur in praesenti participatione hanc diligenter declarare, vt per singula membra discurrentes, totam substantia rationem exacte explicemus.

Quod sit diuisionem huius diuisionis.

Vbitari ergo in primis potest, vtrum diuisionem in hac diuisione sit sola vox æquiuoca, vel analogica, vel aliquis conceptus obiectiuus communis substantia primae & secundae. Et ratio difficultatis est, quia substantia prima nihil aliud est, quam substantia singularis: substantia vero secunda est substantia vniuersalis, seu abstrahens ab indiuiduatione, sed substantia communi & indiuiduae nullus realis conceptus obiectiuus potest esse communis praeter ipsummet conceptum substantia communis: ergo in hac diuisione nullus conceptus obiectiuus & realis diuidi potest. Consequentia est euidens, quia diuisionem non potest cum altero membro diuidente coincidere. Maior vero satis aperte colligitur ex Aristotele citato loco, & constabit amplius ex dicendis. Minor autem declaratur facile inductione & ratione: nam Petrus & homo nihil habent commune praeter conceptum hominis: neque homo & animal praeter conceptum animalis: & in vniuersum omne inferius & superius ita comparantur: & eodem modo subordinantur inter se substantia prima & secunda. Ratio vero est, quia conceptus inferior includit in se totum conceptum superiorem, additque illi determinationem seu differentiam suam: ergo nullam habere potest cum illo conuenientiam, praeterquam in ipsomet conceptu communi, quae potius est identitas, quam conuenientia: conuenientia enim in praesenti dicitur similitudinem, Petrus autem & homo non sunt similes, sed vnum. Et confirmatur, nam aliis esset quidam processus in infinitum in his conceptibus, nam si homo & animal conuenirent in tertio aliquo conceptu